

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 20. Prosenca 1847.

List 3.

Pévcu. *)

Kdo zná,
Noč tamno razjásnit', ki táre duhá!

Kdo vé
Kregúlja odgnáti, ki klúje sercé
Od zóra do mráka, od mráka do dné!

Kdo uči
Izbrísat' 'z spomínja nekdájne dní,
Brezúp prihódnjih oduzét' spred očí,
Praznóti vbejžáti, ki zdájne morí!

Kakó
Bit' óčes' poét in ti preteškó
Je v pèrsih nosít' al pekèl, al nebó!

Stanú
Se svôjiga spómni, tèrpi brez mirú! —
Dr. Prešerin.

Reja in pitanje goveje živine.

(Po skušnjah žlahtniga gosp. Tad. Lannerja na Koroškim).

Od lanjskiga zborá nemških kmetovavcov v Gradcu smo dobili spisek, kteriga je bil žlahtni gosp. Tadej Lanner, grajšak, veliki kmetovavec in nar imenitniši živinorednik na Koroškim, imenovanimu zboru izročil. Po sklepu tistiga zborá je bil slavni spisek v nemškem jeziki vsim udam podeljen in med kmetijske družbe po cesarkih deželah razposlan.

Imenovani spisek poslovenjen se tako glasi:

Kakó govejo živino rediti? kakó klasti ji, de se piča nar koristniši porábi, in de klaja práv tekne?

Od nekđaj so se umni kmetovavci trudili po skušnjah zvediti tečnost te ali une piče; tode še le v sedanjim časi, ko je bolj zbrihtano kmetijstvo na mésto starih šég stopilo, se je marsikaj koristniga v kmetijskih rečéh zvedilo in znajdilo. Že 24 let se vseskozi pečam s pitanjem volov na svoji grajšini (Krumpendorf) poleg Celjovca, torej sim že marsiktero reč skusil in zvedil, ktera ni prazna

znajdba, ampak gotova resnica. Predinj začnem pitati vole, jih zaženem na tehtnico (vago), tehtam ali vagam jih pa tudi med pitanjem nar menj enkrat vsaki mesec in tudi tačas, kadar jih v mesnico prodam; pri tem vselej primerjam težo pitaniga živinčeta spičo, ki jo je povžil, in si za-pišem vse, kako se pitanje izide. Takó zvém po natanjčnih skušnjah marsikaj posebniga; ter zamorem sploh razsoditi, kako se je reja obnesla.

Pri velikim številu pitancov se poklada mnogoterih pič; namen pitanja pa je, de se pridelki kolikor je mogoče, po naj viši ceni porabijo. Kmetovavec mora tedaj paziti ne samo na vsakratno ceno klaje, ampak tudi na tečnost takih akoravno domá pridelanih pič, ktere zamorejo živino nar bolj odebeliti. Zató se mora prevdarjati, predinj se pitati prične, in pa tudi potem, ko je pitanje dokončano; pred pitanjem nej prevdarja in primerja živinorednik zató, de pitancam le takih pič daje, ktere jih nar hitrejši in cenejši debelijo in nar več izdájajo; po pitanji pa zató, de vidi, kako de se delo in trud izhajata, in kako de se pitanje plačuje. Taki prevdarki se ravnajo po znanih skušnjah, ktere nas učijo tečnost in redivnost mnogoterih pič, in ktere nam je kemijska vednost in pa nalaš storjena poskušnja razodéla.

(Dalje sledí.)

Kako se je per reji jagnjet obnašati?

Hočes pridne in zdrave jagnjeta zrediti, poslednje svarila ubogaj:

Skerbi, de ovca jagnjiče koj sesati pusti, zatorej ji očisti vime in populi ali postrži volno, ki bi okoli vimena utegnila sesajočimu jagnjetu na poti biti; preslabi ovci daj ječmenove moke piti, ki kmalo dovelj mleka privabi; če je pa jagnjiče preslabo, moraš vsaki 2 uri ovco molsti in namolzeniga mleke jagnjiču v gobec polahkama vlivati.

Ne perpusti, de bi otroci ali kteri drugi mlade jagnjeta z rokami gladili, ali pa clo lovili in po rokah nosili.

Skerbi, de mladim jagnjetam ne bo v hlevi prevroče, pa tudi ne premerzlo; čist zrak in toplota srednje mere jim nar bolj tékne.

*) Iz ravno sedež na svetlo danih, v tiskarnici gosp. Blaznika krasno natisnjenih poezij gosp. dóktorja Franceta Prešérna.

Izpusti vsak dan, če ni prehuda zima, jagnjeta na prost zrak, v početku za malo, poznejši pa tudi delj časa, de se sčasoma hladniga zdraviga zraka pervadijo.

Brani, de jagnje, dokler še sesá, do vode ne pride, in se vode ne napije.

Ovce ne smeš pomolsti, dokler jo še jagnje sesá. Jagnje naj pa tako dolgo sesá, dokler čas ne pride, de se od céde odločiti mora. Molža ovac, in prezgodno odstavljanje jagnjeta, slabí jagnje in je tudi volni škodljivo.

Le počasama odvadi jagnjiče od matere; v petim tedni je dovelj, če ga vsak dan le dvakrat kako četertinko ure pri nji pustiš, po noči nej pa še skupej bojo. Kér ovce dajo mleko skozi 4 ali 5 mescov, torej ni potreba mesca Grudna ali Prosenca rojenih jagnjet poprej popolnoma odstaviti, kot v Velikim travnu; mesca Sušca in Maliga travna rojene pa zamoreš brez skerbi že v 6 ali 8 tednih odstaviti, kér poletinski čas to perпусти.

K . . c.

Slovenske misli.

(Konec.)

Zdaj bom pa še nektero besedico od šol povedal, da mi ne bode kdo očital, kakor da bi jaz druge opominjal, sam pa nič ne pisal. — Dobro vredjena šola je žlahtna reč, zlatá vredna; mene vselej nekaj vleče, kedar slišim, da je kje izpraševanje. Letas mi je sreča hotla, da sim se v petih slovenskih krajih ravno k izpraševanju nameril; namreč: v Kačjidol (Gottesthal), v Klošter (Viktring) v Hodiše (Keutschach) v Porečani (Pörschach) in v Čajnce (Tultschnig). Kačjidol je v gornjo-rožiški, drugi kraji pa so v Celjovski dekanii in vsi slovenski, to se pravi, da je vsa sosedščina slovenska, odraščeni in mladina, duhovniki in učitelji. Nemški kraj se po pravici imenuje, kjer je sosedščina in božja služba, to je pridiga, keršanski nauk in tako dalje po nemško, akoravno bi v takim nemškem kraju bil kak kerčmar ali sicer še kak drugi človek Slovenec, ostane tak kraj vendar nemški in se ne more reči, da je slovenski; ravno takó se po pravici terditi ne more, da je slovenski kraj zató že nemški, ako tam kak kerčmar nemško zna, in ako morebiti kaki učeni gospodje tam prebivajo in naravno popolnoma nemško znajo in govoré. — Práv veselo je bilo pri izpraševanju v Hodišah. Blizo sto učencov, mladenčev in deklic, po nedeljsko oblečenih, je čakalo v šoli, ko so se pripeljali iz Celjovca častitljivi gosp. prošt in korar A. Zupančič, ki so sadaj dekan; naj pred so ta gospod progovorili besedo (Anrede) po slovensko in so učencam rekli, da je izpraševanje zató, da pričajoči vidijo in slišijo, česar so se učenci dobrega in koristnega naučili; potem so vsi vkup molili po slovensko, za tem se je začelo izpraševanje iz keršanskega nauka in iz katekizma, vse po slovensko. Lepo je bilo vesele in bistre mladenče in deklice poslušati, kako so jasno in gladko odgovarjali. Potlej so začeli brati; gosp. prošt so sami med klopni gor in dolj se sprehajali in prijazno ukazovali, da berejo zdaj vsi vkup, zdaj po samim; zdaj mladenči, zdaj deklice; zdaj po nemško, zdaj po slovensko; potlej so računili, mi smo pa pisanja pregledovali. Zadnjič so gosp. prošt spet v slovenskim govori kratko učence opomnili, de naj se lepo učé, v šoli in doma radi ubogajo in povsod se pošteno obnašajo. Lepih slovenskih molitnih bukvic je bilo toliko, da je blizo vsaki jedne dobil, ako je slovensko brati znal. Gospod prošt so jih delili. Mladina je bila vesela in izpraševanje je vsim pričajočim dopadlo. V Hodišah imajo pač gosp. fajmošter J. Serajnik, gosp. kaplan S. Dobajnikar in učitelj Lepušic veselje s šolo in slovenščino; kjer je

pa taka, je vselej šola lepo vredjena. K takemu izpraševanju človek rad gre; jaz sim že baral, kadaj bode v Hodišah spet izpraševanje, in rekli so mi, da bode pred zima, pust, post, spomlad, poletje, potlej jesen, in tedaj da moram spet priti poslušat, ako Bog da.

V Žabnicah na Koroškem so lani začeli se slovenski katekizem v šoli učiti in pri izpraševanju o veliki noči so slovenske bukvice delili. To je lepo! — V F*** na Štajarskim so učenci pri izpraševanju lani práv lepo znali po nemško in po slovensko, na poslednje so tudi slovensko pesem zapeli „Blagor našemu cesarju“, slovenske bukvice so delili; letas se tudi pisati po slovensko in nemško učé; v Šent-I** gosp. duhovnik ljudém lepe slovenske bukve posodujejo; na Krajskim se je po kmetih, gledé šol in slovenščine, kar bodi na boljše obrnilo, vesele reči se slišijo, pa pisati od tega jaz ne morem, kér nisim bil pričajoč; to mora le kdo iz tistih krajev storiti.

Matija Majer.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Od vsih strani čutimo, kokó potrebno je, de se naši otroci saj v branji in pisanji zurijo; de bodo pozneje v stani, si samí potrebnih naukov in vednost pridobiti, ktere jim zlasti sedež od vsih platí odperte stojé. In vunder to še ni nar večí dobiček, ki ga od šole dočakujemo.

A. Dobro sim si zamerkal, kar so nam Oni pred lanjskim pravili, ko so nam v posebnim nagovori šolo priporočevali. Desiravno — so djali — bi bila šola že velika dobrota, ko bi se otroci v nji tudi nič družiga, kakor samó brati, rajtati in pisati naučili; pa vunder — so rekli — to še ni nar večí korist, ki ga šola prinese zamore.

B. Ena zmed nar večih pomoč, ki se od dobre šole upati sme — so djali — v tem obstoji: de se umska zmožnost per otrocih zbudí in zojstrí, ali kakor mi pravimo, de se njih glava zbrihta, tokó de se pozneje v vseh rečéh ložej in hitriši zumijo; vse, kar je dobriga ali napčniga, bistrejši previdijo, in za vsako opravilo, ktero kaj prevdarka tirja, umetniši in pripravniši postanejo. Takošni otroci — so djali — ki so bili v šoli dobro zbrihtani in zmodreni, so pozneje modri gospodarji in očetje, dobre matere, pametne gospodinje, razumni rokodeli, brihtni in spretni hlapci in deklet, in tokó naprej.

C. Pa tudi to — so dalej govorili — per cenitvi šolskiga prida še ni to nar večí. — Oh! naj pripusté gospod fajmošter, de vse po redi povém, kar sim si od Njih govorjenja zamerkal; nekaj zató, de bodo tudi ti slišali, kterih takrat ni zraven bilo; nekaj pa tudi, de se bodo Oni samí prepričali, kokó smo Jih zastopili; in de Njih besede niso med ternje padle. Oh! še tokó jih imam v spomini, kakor de bi jih bil še le včeraj slišal. Samó to moram pristaviti, de bom jest morebiti marsikej bolj po kmetiško povedal, kar so Oni veliko lepši in z gosposko besedo pripovedovali. — De se tedej k Njih govorjenju povernem. — Kaj pomaga — so djali — sama razumnost ali brihtnost, če jo pa človek v hudo obrača, ali če je njegovo serce slabo? Boljši je človek z majhno umnostjo in dobrim sercam, kakor nar bolj prebrisan s hudobno voljo. — In tudi od te platí — so rekli — zamorejo šole, če imajo dobre učenike, nar več pomagati.

a) V šolah dobé duhovni pastirji nar lepši in nar pogostniši priložnost, z prijaznim in gorečim podukam mehke serca otrok obravnati in jih k vsimu dobri mu vnéti. Tukej se zamorejo práv serčno in zaupljivo z njimi pogovarjati, jim keršanske resnice in dolž-